

Landsbygds Nytt

Nr 2 – 2012 Årgång 11

Länsstyrelsen Gävleborg och Länsstyrelsen Dalarna

Foto: Gustav Ersson

UR INNEHÅLLET:

- Våtmarksgruppen fortsätter sitt arbete i Dalarna
- Viktiga datum att hålla koll på!
- Pengar pengar pengar
- Richard Tällström inspirerade på Dalarnas Matforum
- Priset integrationsprojekt

Tack!

När du läser detta jobbar jag de sista dagarna innan pensionen. Jag vill tacka alla trevliga, inspirerande och engagerade människor som jag haft förmånen att få träffa under mina drygt 20 år i Dalarna. Tillsammans har vi varit med om en utveckling som förhoppningsvis leder till att vi får fortsätta att glädjas åt vårt vackra landskap i en levande landsbygd. Jag vill också tacka våra kolleger i Gävleborg för gott samarbete genom åren, inte minst kring denna vår gemensamma tidskrift.

Hans Lillpers

Hans Lillpers på väg till skogen

Nu återvänder lantbruksdirektören till praktiken

Han är bondpojken som var inne på att ta över mjölkgården hemma i Sunne i Värmland. Men hans mor och far uppmuntrade honom att läsa vidare och vidga perspektiven.

Hans Lillpers yrkesbana har handlat om lantbruk och landsbygd från början till slut. Nu pensioneras han som lantbruksdirektör vid Länsstyrelsen i Dalarna. Han kom från den tidigare lantbruksnämnden 1989 och blev chef på lantbruksenheten på Länsstyrelsen år 2000. Och Hans har varit med om en mycket omvälvande tid inom jordbrukspolitiken.

Länge var det svenska jordbruket skyddat av subventioner från staten och det var ett samhällsintresse att producera egna livsmedel.

– Men plötsligt skulle det svenska jordbruket konkurrensutsättas genom ”Omställning 90”. Det handlade om att lantbrukaren skulle bli mer av en vanlig företagare och jobba marknadsmissigt.

– Jag tyckte det var en spännande tid men visst – det var en liten revolution. Jag engagerade mig särskilt i jordbruket som producent av förnyelsebar energi och att få bättre kontroll på maskinkostnaderna. Sveriges

första maskinring startade i Dalarna och den lever fortfarande och utvecklas.

Ett nytt kast i jordbrukspolitiken kom 1995 då Sverige gick med i EU.

– Vi hamnade i EU:s genomreglerade jordbrukspolitik med många och snåriga regler. Det blev prisskydd i stället för marknadsorientering. Men jag tycker den svenske lantbrukaren har klarat omställningarna på ett fantastiskt bra sätt, menar Hans Lillpers.

– Idag har nästan alla till och med gått över till webbaserade stödansökningar. Ingen ska säga att den svenske bonden inte hänger med i utvecklingen!

På Länsstyrelsen har Hans Lillpers länge drivit landsbygdens och lantbrukets intressen. Det har också varit viktigt att hitta beröringspunkter med andra verksamheter på Länsstyrelsen.

– Nu har vi ett mycket bättre samarbete mellan olika enheter och sektorer.

– Jag tycker också att vi har en mycket bättre attityd mot allmänheten. Nu kom-

municerar vi bättre och försöker stödja och hjälpa. Vi jobbar ju till och med i Facebook med EU-stödet till bönderna...

Annars har Hans Lillpers yrkesliv varit indelat i 10-årsperioder. Efter utbildning till agronom arbetade han från 1973 på Sveriges lantbruksuniversitet med området utrustning till djurstallar. År 1981 gick han över till Lantbruksnämnden i Örebro län som maskinkonsulent där han stannade fram till 1989, då han flyttade till Falun och Lantbruksnämnden där. Så småningom gick Lantbruksnämnden upp i Länsstyrelsen där Hans har varit lantbrukschef sedan 2000.

Men Hans Lillpers har också hunnit med äventyr utomlands. År 1979 jobbade han i Kenya som jordbruksexpert. Det handlade om att hitta metoder för att lagra majs på ett bättre sätt.

– Här i Sverige kastar vi ca en tredjedel av maten efter måltiderna. I Östafrika förstördes en tredjedel innan den kunde ätas. Det var råttor, ohyra och fukt som gjorde att stora mängder aldrig kom på faten. Det var ett viktigt jobb.

I sommar fyller Hans Lillpers 65 och en ny period startar för honom.

– Jag ser fram emot att återgå till praktiken och jobba med hustruns skogsfastighet i Orsa och pröva kontinuitets-skogsbruk. Jag kommer alltid att vara en landsbygdsmedborgare.

Vad har det roligaste varit med jobbet som lantbruksdirektör?

– Kontakten med mina ambitiösa medarbetare och alla möten med lantbrukare och alla gårdar jag har fått besöka. Det har varit bäst.

Fakta Hans Lillpers:

- Ålder: Fyller 65 i juli
- Bor: I Svärdsjö utanför Falun sedan 1990
- Familj: Fru och två utflugna barn, en dotter och en son
- Fritid: Körsång och motion i form av cykel och skidor

Redaktion: Björn Forsberg, Jenny Larsson, Hans Lillpers, Berit Löfgren, Anna Wassberg, Märta Ohlsson.

Ansvarig utgivare: Mats Hindström

Layout: DietmarDesign, Gävle

Tryck: Danagårds grafiska. Upplaga: 6 200 ex.

Adressändringar och prenumerationer: Kontakta Björn Forsberg 023-818 34,

bjorn.forsberg@lansstyrelsen.se

Länsstyrelsen Dalarna Våtmarksgrupp fortsätter!

Projektet att arbeta med våtmarker i en tvärspektoriell grupp på Länsstyrelsen, tog egentligen slut vid årsskiftet 2011-12. Arbetet i gruppen har emellertid varit så framgångsrikt, att Länsstyrelsen beslutade att fortsätta, men i en något bantad form.

Jordbruksmark i Ansta, Säter kommun, före våtmarksanläggningen.

Jordbruksmark i Ansta, Säter kommun, ett år efter våtmarksanläggningen.

Varför startades våtmarksgruppen?

Syftet med att samla all kompetens om våtmarker i en och samma arbetsgrupp, var att stötta och underlätta för markägare som ville anlägga våtmarker. I början gick det lite trögt och på fältvandringar som anordnades kom det inte så mycket folk. Våtmarksgruppen anordnade då både seminarier med inbjudna våtmarksexperter samt studieresor både inom och utanför länet. Efter dessa aktiviteter började det hända saker och intresset ökade. Våtmarksgruppen vill nu inte släppa taget om alla intresserade markägare som vill ha information och hjälp.

Saker att tänka på vid anläggning av våtmark

Det krävs en anmälan eller tillstånd för att gräva och ändra flöde i vatten (vattenverk-

samhet), man kan behöva en dispens från biotopskyddet och man bör undersöka om det finns fornlämningar i området samt en del annat. För att kunna få ersättning för miljöinvestering krävs att våtmarken/vattendraget avvattnar jordbruksmark. Själva arbetet kan dessutom vara lite svårt att genomföra, alla har inte den kompetensen. Flera konsulter finns både inom och utanför länet som åtar sig anläggning av våtmarker. Det är möjligt att söka ersättning även för arbete som utförs av konsulter.

Allt detta och mycket mer går att läsa på Våtmarksgruppens egen webbplats: www.lansstyrelsen.se/dalarna/vatmarksprojektet

Kontakt gärna våtmarksgruppen för information och stöd vid våtmarksanläggningar!

Projektledare och kulturmiljöfrågor:

Johanna Jansson, 023-813 52
johanna.jansson@lansstyrelsen.se

Vattenkemi:

Malin Spännar, 023-818 40
malin.spannar@lansstyrelsen.se

Miljöstöd och lantbruk:

Edward Wirgén, 023-818 39
edward.wirgen@lansstyrelsen.se

Biologisk mångfald och naturvård:

Ville Pokela, 023-817 39
ville.pokela@lansstyrelsen.se

Information och webbplats:

Maria Jons, 023- 813 33
maria.jons@lansstyrelsen.se

Nu startar inventering av biologiskt kulturarv i fåbodmiljöer

År 2012 drivs pilotprojekt vid länsstyrelserna i Dalarna och Värmland med inventering i fält och intervjuer med fåbodbrukare. Fältinventering kommer att ske med fokus på fåbodmiljöer och deras natur- och kulturvärden med utgångspunkt i det biologiska kulturarvet och den till fåbodvallen angränsande utmarksskogen. En nationell grupp med

bland andra Riksantikvarieämbetet, Skogsstyrelsen och Centrum för biologisk mångfald stöttar metodutvecklingen. Långsiktigt kommer arbetet att fortsätta i ett nationellt projekt med syfte att bevara och stärka fåbodbruket.

Johanna Jansson, 023-813 52
johanna.jansson@lansstyrelsen.se

Rött hus med humle

Richard Tällström inspirerade på Dalarnas Matforum i Rättvik

I Rättvik hölls den 21 mars Dalarnas Matforum där huvudsyftet var att diskutera riktlinjerna för det vidare arbetet med Smaklandet Dalarna och val av nytt Matråd. Måltidsforskaren Richard Tellström, känd bl.a. från SVT produktionen "Landet brunsås", knöt ihop Matforum med en inspirationsföreläsning med tankar på hur mat och måltid kan utvecklas i Dalarna.

Forumet inleddes med en lunch där ett flertal olika potatissorter kunde provsmakas. Efteråt fick deltagarna betygsätta potatissorterna både vad gällde smak och utseende och vinnare blev en relativt ny och lite ovanlig, ekologisk sort; Tuluka. En av de vanligaste potatissorterna i storköken och på restauranger och som därmed många är bekanta med, Sava, fick också gott betyg. King Edward fick delade omdömen; trots att en stor majoritet tyckte att det vita, lite blötmosiga utseendet var ofördelaktigt var det många som gillade smaken.

50 olika sorter

I Dalarna odlas minst 50 olika sorter och att över huvud taget klara av att beskriva smaken på de tre sorterna som provsmakades under lunchen visade sig vara svårt! Senare föreläste Richard Tellström, doktor i måltidskunskap och lektor vid Restaurang- och hotellhögskolan i Grythyttan (Örebro universitet) om hur intimt kopplat språket är med smak. Tellström har tilldelats Potatisakademiens Stora Potatispris för sitt arbete med att ta fram ord som beskriver hur potatis smakar. Åhörarna fick veta att potatis bland annat kan smaka smör, konservärta, frysärta, mandel, jordnöt, valnöt, syrlig tomatplanta, torkad citron, oxiderad olja (!), paprika och kastanj... Nästa gång du äter potatis kan du kanske fundera lite på hur du själv skulle beskriva smaken!

Mjölrig = svårkokt

Tellström menade att orden ger precision i matupplevelsen och att vi på endast fyra år gått från 57 smakord till hela 124 i dag! Åhörarna fick vidare veta att fasta potatissorter generellt är beska medan mjöliga är mindre beska. Inom restaurangvärlden och offentlig verksamhet väljs oftast fasta sorter eftersom de mjöliga är mer svårkokta, något som leder till att konsumenterna saltar mycket på den beska potatisen och att smaken då går förlorad, menade Tellström.

Vilket fokus ska Smaklandet Dalarna ha?

Deltagarna fick fundera över vad man vill att Smaklandet Dalarna ska prioritera i verksamheten framöver. Det blev många förslag och åsikter som projektledare Holger Petersson ska sammanställa. Här följer ett axplock:

- Se den stora, samlade kompetens som finns inom nätverket och utnyttja den genom att ordna kurser; t.ex. inom förädling, märkning etcetera.
- Rådgivningshjälp inför start av företag och hjälp med marknadsföring, försäljning och logistik.
- Mentorskap
- Skapa arenor för möten mellan olika grupper och matchmaking/speed-dating.
- Förse restauranger, hotell och storkök med information om vilka smaker/produkter vi kan erbjuda, vilka producenter som kan tillhandahålla dem och ge dem därtill konkreta förslag på menyer.

- Öppna webbsidan för allmänheten, marknadsför den och håll den uppdaterad.

Nytt Matråd valdes

Dalarnas Matråd ska arbeta tillsammans med Länsstyrelsen i projekt Matlandet Dalarna samt ta fram förslag och tankar på vad som kan komma efter att projektet avslutats 2013-12-31. I rådet sitter personer med kompetens från områdena offentlig mat, handel, besöksnäring, hotell /restaurang, utbildning, konsumentfrågor samt producenter och förädling.

Producenter: Ledamot Jan Forsell, Bjursås Lantbruk AB, ersättare Pirjo Gustafsson, LRF Dalarna

Offentlig mat: Ledamot Monica Ahrås, Ludvika kommun, ersättare My Berensson, Vansbro kommun

Utbildning: Ledamot Calle Sprenger, Leksands Gymnasieskola, ersättare Hans Barksjö, Stiernhööksgymnasiet Rättvik Handel/distribution: Ledamot Mats Andersson, ICA Slätta, ersättare Mona Björklund, Berglunds Frukt & Grönt

Småskalig förädling: Ledamot Olle Bengtsson, Liss Ellas Senap, ersättare Charlotta Rosborg, Fäbodbrukare Storskalig förädling: Ledamot Torbjörn Iwares, Siljan Chark, ersättare Annika Sund, Leksandsbröd

Besöksnäring: Ledamot Håkan Rosen, Visit SödraDalarna/Visit Dalarna, ersättare Birgitta Pettersson, Siljan Turism/VisitDalarna

Hotell/Restaurang: Ledamot Martin Ahlgren, Quality Spa & Resort Dalecarlia, ersättare Mats Ansell, Klockargården Tällberg

Konsument: Ledamot Camilla S parring, Stiftelsen den offentliga maten/Camillas Matuppror, Svärdsjö, ersättare Anders Munters, Munters Lantbruk AB, Dala-Järna

Adjungerade Marknadsföring: Jakob Falckerby, Heimer & Company Reklambyrå AB

Föredragande/verkställande: Holger Petersson, processledare Länsstyrelsen Dalarna

Livsmedelsproducenter säljer inte mat utan sociala relationer

Richard Tellström poängterade i sin föreläsning att det faktiskt sällan är smaken som är det avgörande när vi väljer mat utan snarare tidsandan. Vi handlar det som är trendigt och som ger oss sociala poäng. Som exempel lyfte han upp likören Galliano som var enormt populär mellan 1990-1995 men som sedan dalade och ersattes av andra produkter i ropet. På samma sätt måste allt från producenter till restauranger hänga med i svängarna för att locka kunder; numera finns mörk Aladdin choklad, ljust fullkornsbröd, chiliflingsalt och fetast- och pestofyllt strömming med zucchini...

Idag är det viktigt för konsumenterna att varorna är äkta och man vill gärna veta ursprung och namn på producenten. Tellström jämförde i det här sammanhanget Tyskland och Sverige och menade att Tyskarna aldrig skulle gå med på så lite information som vi förses med i Sverige. Medan en tysk vinetikett tar upp tolv olika kvalitetsfaktorer skulle motsvarande i Sverige se ut så här: Vitt vin av vindruva, kan spåras.... Vad han syftar på är att vi i Sverige undervärderar konsumenten. Svenskt kött säljs inte på basen av uppgifter om kvalitet, ras, slaktålder, mognad, kön, lagring och så vidare utan enbart på tillverkarnamn och den färdiga rättens namn:

- Köttfärs av nötkött
- Biff av nötkött
- Grytbitar av nötkött
- Entrecote av nötkött
- Fransyska av nötkött

Ingenting berättar exempelvis om hur mörkt köttet är. Enligt Tellström hålls allt svenskt kött i en bunge och blandas köttfärs.

Som ett positivt exempel nämnde han hamburgerkedjan Max som numera säljer hamburgare gjord på Angus-kött; något som ger mervärde och mer pengar till bonden.

Ett annat exempel på produktutveckling är mjölken; vanlig mellanmjölk säljs för 8kr/liter medan laktosfri kostar 17kr/liter och Icas kattmjölk 74kr/liter respektive Whiskas kattmjölk 92kr/liter. Vilmas knäckebröd säljs för 194kr/kg.

Utnyttja människors vilja att uppleva saker och ting även kulinariskt!

Vi vill alla uppleva saker och därför kan det vara klokt att satsa på matfester av olika slag: Sillens dag på Västkusten, Äppelmarknad i Kivik, Strömmingens dag i Gävle, Emils isterband i Astrid Lindgrens Värld är några exempel. Om man ska lyckas som en kulinarisk destination gäller det att leverera rätt kvalitet till de olika målgrupper som finns, menade Tellström. Äkta, traditionell mat från regionen är alltid bra men även "vanlig mat" blir till regionala specialiteter när de görs på lokala råvaror vare sig det handlar om hamburgare eller tunnbrödsrulle. Sätts maten i ett historiskt sammanhang, så kallad storytelling, kan man lyckas ännu bättre och om man därtill satsar på gestaltningen i form av kläder, porslin och bestick är förutsättningarna bra. För att som producent lyckas övertyga en restaurang att köpa in produkter räcker det inte med enbart provsmakning.

Några knep:

- Ge med recept; berätta vad man kan göra med produkten/produkterna.
- Betona och satsa på leveranssäkerhet.
- Profiler produkterna genom storytelling.

Avslutande mingel

Kvällen avslutades med provsmakning av olika producenters produkter och en möjlighet att knyta nya kontakter. Siljans Char lade sin bolagsstämma direkt efter Matforum. Bondens egen Marknad, Falun höll samtidigt sitt årsmöte. Intressant tanke att samla flera aktiviteter med anknytning till mat för att öka samåkning och att skapa intressantare mötesplatser. Vilka hänger på Matforum i höst?

Nina Nurmesniemi, nina.nurmesniemi@lrf.se

Holger Petersson,
holger.petersson@lansstyrelsen.se

Foto: Bengt Nilsson

Länsstyrelsen vill tacka alla er som har skickat in sin SAM-ansökan via SAM Internet

Dalarnas län har fått in stycken 2051 ansökningar via SAM Internet och Gävleborgs län har fått in 2259 stycken ansökningar via SAM Internet.

Vi vill påminna dig om att du ska dokumentera din ekologiska produktion

Om du har eller har sökt ett åtagande för miljöersättningen för certifierad ekologisk produktion eller kretsloppsriktad produktion ska du, varje år, dokumentera din växtodling och din ekologiska djurhållning. Både på Jordbruksverkets och på Länsstyrelsens hemsida finns det mallar som du kan använda dig av för att dokumentera din växtodling respektive djurhållning. Du får använda dig av en egen mall. Huvudsaken är att samtliga uppgifter finns dokumenterade. Vid en fältkontroll kontrollerar Länsstyrelsen om du har uppfyllt kravet för dokumentation. Om dokumentationskravet inte är uppfyllt blir det avdrag på din utbetalning av miljöersättning för ekologisk produktion.

Anna Wassberg, 026-17 11 28
anna.wassberg@lansstyrelsen.se

Jennie Lundgren, 023-818 48
jennie.lundgren@lansstyrelsen.se

Viktiga datum att hålla koll på för er som lämnat in SAM 2012!

15 juni

Underskriftsidan för SAM-ansökan

Om du använde e-legitimation när du signerade din SAM-ansökan behöver du inte skicka in någon underskriftsida. Har du inte e-legitimation måste den påskrivna underskriftsidan ha kommit in till Länsstyrelsen senast den 15 juni.

Ändringar av SAM-ansökan

Sista dag för att anmäla ändringar av SAM-ansökan är den 15 juni. Kom ihåg att ändra i din ansökan om något block har ändrats efter att du lämnat in ansökan. Värt att veta är att Länsstyrelsen började med fältkontroller i början på juni. Om vi redan har upptäckt något som inte stämmer vid en fältkontroll får du inte ändra i din ansökan. Vänta därför inte med att skicka in eventuella ändringar av din ansökan.

Efter den 15 juni kan du enbart minska arealen med undantaget de block som du har begärt att få ändrade gränser på samt helt nya block. För dessa block har du inte möjligheten att ändra ansökt areal.

Flytta delar av en SAM-ansökan till en annan SAM-ansökan

Den 15 juni är även sista dag för att lämna in ansökan om övertagande av åtagande

eller enstaka skiften från en annan lantbrukares SAM-ansökan. Om du tar över en hel SAM-ansökan ska ansökan om övertagande vara inlämnad innan länsstyrelsen fattar första beslutet om utbetalning vilket betyder senast i slutet av september.

30 Juni

Växtodlingsplan

Om du söker utbetalning för miljöersättningen miljöskyddsåtgärder ska ha en kopia på din växtodlingsplan ha kommit in till Länsstyrelsen senast den 30 juni. Det går bra att maila in din växtodlingsplan, till Länsstyrelsen i Gävleborg gäller vaxtodling.gavleborg@lansstyrelsen.se och till Länsstyrelsen i Dalarna gäller jordbrukarstod.dalarna@lansstyrelsen.se

Underskriftsidan för ändringar

Om du har skickat in en ändring och inte har signerat ändringen med e-legitimation måste du skicka in en underskriftsida per genomförd ändring. Underskriftsidan för ändringar skall ha kommit in till Länsstyrelsen senast den 30 juni.

Anna Wassberg, 026-17 11 28
anna.wassberg@lansstyrelsen.se

Björn Forsberg, 023-818 34
bjorn.forsberg@lansstyrelsen.se

Aktuellt om återkrav

I juni startar länsstyrelserna i Gävleborg och Dalarna ett projekt med återkrav av gårdsstöd för åren 2009 och 2010. Under hösten kommer även ett projekt med återkrav av gårdsstöd för 2008 att genomföras. Återkraven beror på ändrade arealer som upptäckts inom Jordbruksverkets arbete med blockinventeringsprojektet. Återkrav under 900 kr per

stöd och stödår återkrävs inte. Du som får ett återkrav får först ett brev om att länsstyrelsen överväger återkrav. Det brevet har du möjlighet att lämna synpunkter på, men inte överklaga. Om det sedan blir ett återkrav får du ett beslut. Beslutet har du möjlighet att överklaga.

Åse Augustsson, 026-17 11 43
ase.augustsson@lansstyrelsen.se

Ann Marie Fagerberg, 023-818 10
annmarie.fagerberg@lansstyrelsen.se

Pengar pengar pengar

Landsbygdsprogrammet 2007-2013 börjar nalkas sitt slutår. Några av åtgärderna har varit mer intressanta för stödsökande än andra. Det betyder att det finns pengar kvar att söka för både investeringar och projektverksamhet.

För att få ett optimalt utnyttjande av landsbygdsprogrammet nationellt och regionalt kommer en så kallad fri omfördelning tillåtas inom grupper av åtgärderna. Med andra ord ska inte pengar förbli outnyttjade inom en åtgärd samtidigt som avslag för andra måste göras.

Företagsstöd till lantbruk

För startstöd och för investeringsstöd, modernisering och förädling finns i Gävleborg drygt 22 miljoner kr kvar att söka. Startstödet är 200 000 kr och investeringsstöd kan beviljas upp till 30 % av godkända kostnader. Stödtaket varierar för olika typer av investeringar, t.ex. går ersättningsgränsen för investeringar inom mjölkproduktion vid 2,4 miljoner och 1,2 miljoner för investeringar inom nötköttproduktion.

Medel för modulering är pengar som är flyttade från gårdsstöden för att stärka landsbygdsprogrammets åtgärder inom

klimat, energi och satsningar inom mjölksektorn. För dessa åtgärder finns det 7,6 miljoner kr kvar för lantbruksföretag att söka i Gävleborgs län.

Diversifiering och livskvalitet på landsbygden
För lantbruksföretag i Gävleborgs län som vill diversifiera sig, turism företag och mikroföretag på landsbygden finns ca 4,6 miljoner till företags- eller projektstöd.

Någon miljon finns också kvar att söka för byutveckling samt för natur- och kulturmiljöer. Det finns även medel kvar för bredbandsinvesteringar även om det till stora delar redan är in-tecknade.

Kompetensutveckling

Medel för kompetensutveckling har varit starkt efterfrågade. Det finns dock en lite slatt kvar inom området diversifierat företagande.

Berit Löfgren, 026-17 11 36
berit.lofgren@lansstyrelsen.se

Mats Mårtensson, 023-818 43
mats.martensson@lansstyrelsen.se

Vad händer med alla pengar?

Att gårdsstödet går till lantbrukarens konto för lön och daglig drift vet nog de flesta, men vad händer med alla pengar som finns inom ramen för Landsbygdsprogrammet och som är till för att utveckla landsbygden? Där finns bl.a. projektstöd, företagsstöd och miljöinvesteringar. Totalt för Dalarnas län är det 1,2 miljarder kr som ska fördelas under perioden 2007-2013.

Länsstyrelsen i Dalarnas län har påbörjat ett arbete med att följa upp och utvärdera Landsbygdsprogrammet i Dalarna. Bakgrunden är dels att det handlar om så mycket pengar, dels att vi vill bygga upp en kunskapsbas som kan utgöra ett viktigt underlag för alla som jobbar med landsbygdsutveckling i Dalarna.

På Länsstyrelsens hemsida www.lansstyrelsen.se/dalarna/dalarnaslandsbygd kan du läsa mer om arbetet!

Line Obermeier (f.d. Nilsson), 023-818 49
line.obermeier@lansstyrelsen.se

Så här undviker du onödiga avdrag vid ansökan om utbetalning

Redan när beslutet om stöd meddelats ska du läsa igenom anvisningarna för utbetalningsansökan. Gör du det så blir allt mycket klarare. Tyvärr är de flesta ansökningarna ofullständiga jämfört med anvisningarna och kräver alldeles för mycket arbete. Då en ansökan är bristfällig kräver den mycket extra arbete av både sökanden och oss. Det medför att all handläggning blir fördröjd i onödan vilket drabbar alla sökanden.

Det är höga krav på underlaget för utbetalning av EU-medel och det regelverket är ingenting som vi har hittat på. Tvärtom granskas vår hantering av olika revisorer och hittar dom fel blir det krav på återbetalning.

För att arbetsinsatsen ska bli rimlig kommer vi i fortsättningen **bara begära**

komplettering en gång och sedan fattar vi beslut på det underlaget. **Det innebär avdrag vid eventuella brister.**

Ta gärna kontakt med handläggare om du är osäker på anvisningarna.

Anlita kunnig hjälp om redovisningen är besvärlig så att du undviker onödiga avdrag

Berit Löfgren, 026-17 11 36
berit.lofgren@lansstyrelsen.se

Mats Mårtensson, 023-818 43
Mats.martensson@lansstyrelsen.se

Tips!

- Ta fram underlaget kontinuerligt. T ex gamla historiska betalningar kan vara svåra att få fram från din bank
- Följ anvisningarna
- Använd rätt version av rekvisitionsblankett

Foto: Anna Wassberg

Prisat projekt

På Landsbygdsgalan i slutet av förra året fick projektet "För en mångkulturell landsbygd" pris för årets integrations-satsning 2011, med motiveringen "Ett utmärkt exempel på samarbete mellan kommun och lokala lantbrukare för att erbjuda personer med invandrabakgrund praktik på gårdar i kommunen. Projektet innebär ett helhetstänkande där gårdspraktiken kompletteras med utbildning i lantbruk och företagande".

Projektet har drivits av Borlänge kommun i samarbete med LRF och lantbrukare i kommunen. och har delvis finansierats med medel ur Landsbygdsprogrammet.

I projektet har fem personer med invandrabakgrund praktiserat på lantbruk i Borlänge samtidigt som de gått utbildning i lantbruk, gjort studiebesök och lärt sig hur man startar företag.

– Många nyanlända som kommer till Borlänge kommer från områden med starka jordbrukstraditioner och har erfarenheter av djurskötsel och lantbruk, säger Valbone Shala som ansvarat för projektet. Det borde vara möjligt att i högre grad ta tillvara på invandrare med vana av lantbruk för att möta branschens behov och efterfrågan.

Ett av målen med projektet var att möjliggöra för deltagarna att välja att arbeta inom de gröna näringarna. Ett år har gått sedan projektet avslutades och resultatet är mycket bra. Tre av deltagarna har startat eller ska till att starta företag med koppling till livsmedelsförädling och odling, säger Valbone.

Erik Köpmans, 023-818 35
erik.kopmans@lansstyrelsen.se

Årets integrations-satsning 2011

Valbone Shala, för en mångkulturell landsbygd, tillsammans med Landsbygdsminister Eskil Erlandsson

Foto: Daniel Patino Flor

Dalarnas regionala – ett brett

Inköpare och leverantörer som utbildar sig för att bli bättre på att upphandla, ungdomar som diskuterar med serviceaktörer hur den egna bygden kan utvecklas, äldre och funktionsnedsatta som aktivt ifrågasätter att bankerna slutar med kontanthantering och planer på en app som mötesplats för service.

serviceprogram

arbete för bättre service

Det är några smakprov på de aktiviteter som pågår inom Dalarnas regionala serviceprogram. Under 2009 arbetade Länsstyrelsen tillsammans med andra myndigheter, kommuner, Landstinget, Högskolan, Näringslivet och den ideella sektorn fram ett program för servicearbetet i länet under åren 2010 till 2014.

Serviceprogrammet ska ge bättre förutsättningar att driva företag, handla mat, tanka bilen, skicka och hämta paket, ta ut kontanter, använda Internet och mycket annat. Det är också ett stöd för kommunerna och Landstinget i deras arbete med skola, vård och omsorg.

Ett projekt inom programmet berör hur lokala företag ska få möjlighet att konkurrera med storföretag när kommunerna gör sina inköp, även kallat upphandlingar. Stora grossister vinner ofta upphandlingarna och många mindre företag lämnar inte ens anbud. En obalans som uppmärksammats och lett till olika utbildningar för att kompetensutveck-

ling de som arbetar med upphandlingar.

Projektet 8 bygder skapar möten mellan ungdomar och serviceaktörer där bygdens utveckling diskuteras ur ungdomarnas perspektiv. Diskussioner från några möten har visat att det finns en vilja att göra saker i och för sin bygd. Engagemang för bygden är genuint men det fattas en del entreprenörsanda, en utmaning att arbeta vidare med på bygden.

Med utvecklingen av smartphones och läsplattor ges nya möjligheter att förenkla tillgängligheten till service. En aktivitet i serviceprogrammet går ut på att ta reda på hur olika servicefunktioner kan samlas i en gemensam app, som kan ge medborgarna bra information och ett mervärde i vardagen.

Ett annat hett område inom serviceprogrammet är betaltjänster. Det har blivit svårare för människor att ta ut och sätta in pengar, samt att betala räkningar. En starkt bidragande orsak är att flera banker beslutat sig för att sluta

med kontanthantering. Organisationer som representerar äldre och funktionsnedsatta har gjort gemensam sak och satt fokus på problemen. De har tagit kontakter med lokala banker, arrangerat informationsmöten med bankrepresentanter, skickat skrivelser till Näringsdepartementet, Post- och telestyrelsen och Finansinspektion, samt synliggjort frågorna i media. Även Länsstyrelsen arbetar aktivt med betaltjänstfrågorna i länet, bland annat genom att undersöka behovet av betaltjänstlösningar och att engagera olika aktörer i arbetet med att ta fram lokala lösningar.

Serviceprogrammet har även bidragit till att "mackdöden" hejdats i länet och att tillgängligheten till dagligvaruhandel på landsbygden fortfarande är acceptabel. Ytterligare resurser håller på att upphandlas för att fortsätta detta viktiga arbete.

Sten-Rune Lundin, 023-818 69
Sten-Rune.Lundin@lansstyrelsen.se

Spara både pengar och energi genom bättre hantering av stallgödsel!

Stallgödslekurs

Länsstyrelsen i Gävleborg anordnar en kurs om stallgödsel i början av juli. Medverkan av personal från JTI. Syftet med kursen är fokus på stallgödsels växtnäringssinnehåll, effektivisering av växtnäringssinnehåll vid spridning av stallgödsel samt att presentera ny teknik inom området.

Förmiddag teoretisk genomgång. Efter lunch ska vi ha praktisk körning med stallgödselspridare. Plats är någon lämplig gård i Kungsgården. Vi kommer ut med detaljerad information om kursens program och tider genom ett utskick några veckor före kurs.

Kursen är avgiftsfri. Medtag eget fika om du vill. För mer information om kursen ta kontakt med:

Shan Solivan

Tfn: 026-17 11 27, 070-682 91 81

Shan.solivan@lansstyrelsen.se

Mats Selin: 026-17 11 32, 070-373 93 25

Mats.selin@lansstyrelsen.se

Fältvandringar inom tvärvillkor, skötsel av åkermark och stallmiljö

Länsstyrelsen i Gävleborg samordnar tre fältvandringar för lantbrukare den 18-19-20 juni 2012 för att diskutera frågor kring skötselkrav av åkermark och verksamhetskrav i stallmiljö.

Ansvariga personer från Länsstyrelsen inom dessa områden ska vara med vid fältvandringar för att besvara lantbrukares frågeställningar. Platser och datum är enligt följande, detaljerna om platser och tider meddelas efter anmälningar:

- Den **18 juni** i Gästrikland, Sandviken kommun
- Den **19 juni** i Hälsingland, Bollnäs kommun
- Den **20 juni** i Hälsingland, Ljusdals kommun

Medtag eget fika om du vill.

Anmälan görs senast den 14 juni antingen via Kompass (<http://www.kompass.lf.se>) eller till:

Shan Solivan Tfn: 026-17 11 27 eller 070-682 91 81

Shan.solivan@lansstyrelsen.se

Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling: Europa investerar i landsbygdsområden

Lieslåtterkurser i Dalarna

Kurs i lieslåtter på Knutar Einars äng i Orsa

29-30 juni och 1 juli, 3 kvällar x 3 timmar. Max 10 deltagare. Materialkostnad 100 kr. I samarbete med Naturskyddsföreningen i Orsa.

Samling på Orsa hembygdsgränd den 29 juni.

Ledare: Roland Öjeskog.

Vi lär oss om lieslåtterns redskap, slipning av liar och lär oss att slå med lie.

Anmälan senast den 20 juni till Roland Öjeskog, 0250-416 45, 070-245 53 75 eller på www.lansstyrelsen.se/dalarna/aktivitetskalender

Knackliekurs

Plats: Finnbosättningen Bertils ett par mil söder om Vansbro

Lördag 14 juli kl 09.00 - ca 16.00

Ledare: Staffan Lundaahl.

Knacklien får sin vassa egg genom att knackas med en hammare mot ett litet städ istället för att slipas på slipsten.

I kursen ingår även instruktion och övning i slåtterteknik.

Kursen är kostnadsfri för deltagarna, men lieblad kostar 500 kr (obligatoriskt)

Ta med fika, lunch, sittnerlägg, arbetshandskar och hörselskydd

Max 8 deltagare

Anmälan senast den 5 juli på

www.lansstyrelsen.se/dalarna/aktivitetskalender Utbudskod 16375

Märta Ohlsson, 023-811 30, marta.ohlsson@lansstyrelsen.se

Grundkurs om lien och lieslåtter

Plats: Långmyra i Ludvika kommun nära gränsen till Gagnefs och Borlänge kommun

Tid: Lördagen den 21 juli kl 09.00 - ca 16.00

Ledare: Kjell Gustafsson

Det är inte lätt att slå med lie om den inte är vass. På den här kursen får vi möjlighet att lära oss både att slipa och att slå. Kjell har hållit kurser på detta tema i många år och kan det mesta om liens historia och användning. De som har upplevt honom tidigare kan intyga att han är både kunnig och underhållande! Kjell har slipstenar och liar att låna ut, men den som vill kan ta med sin egen lie. Köp inget nytt inför kursen utan vänta till du har provat olika modeller där.

Tag med lunch och fika samt tåliga kläder och rejäla skor.

Max 20 deltagare

Anmälan senast den 12 juli på

www.lansstyrelsen.se/dalarna/aktivitetskalender Utbudskod 16374

Märta Ohlsson, 023-811 30,

marta.ohlsson@lansstyrelsen.se

Byggnadsvårdskurs

Tid: Lör - sön 25 - 26 augusti + 8 - 9 september

Antal deltagare: 8

Plats: Ett stenkast från Norrboda Gammelstad - Ore socken. 36 km norr om Rättvik.

Objekt: Timmerhärbrä från 1600 -talet. Brädlada tidigt 1900-tal.
Kursledare: Jim och Kerstin Orr

Kursinnehåll:

A: Lyft - säkring av byggnad

B: Byte - reparation av skadat timmer

C: Grundläggning med natursten

D: Rundvandring på Gammelstan då vi synar byggnadssätt och reparationer som gjorts under de senaste 30 åren.

Vid anmälan får du kompletterande uppgifter om utrustning - ev.boende och mat / fika

Kursen är kostnadsfri

Anmälan senast den 19 augusti i kalendern på

www.lansstyrelsen.se/dalarna/aktivitetskalender Utbudskod: 16377

Märta Ohlsson, 023-81130, marta.ohlsson@lansstyrelsen.se

Renovering av byggnader – vad bör man tänka på?

En kurs för dig som har gamla lador, härbren och andra uthus i behov av reparation

Datum: Fredagen den 21 september

Tid: 10.00 - 14.00

Plats: Utomhus. Samling vid Torsångs kyrka.

Medtag matsäck

Under ledning av Björn Frost, till vardags timringslärare, tittar vi på ett antal byggnader med vanliga skador som ska åtgärdas och på byggnader redan har restaurerats. Vad har orsakat skadorna och hur kan man förhindra att nya skador uppstår? Vilka skador är mest akuta att åtgärda? Vad ska man välja för material? Vad ska man tänka på för att bevara byggnadens karaktär?

Anmälan senast den 13 september på

www.lansstyrelsen.se/dalarna/aktivitetskalender Utbudskod 16376

Eventuell frågor: Märta Ohlsson, 023-811 30 eller marta.ohlsson@lansstyrelsen.se

Praktisk kurs i stängsling mot rovdjur

Länsstyrelsen Dalarna erbjuder en heldagskurs för dig som vill lära dig hur du bygger ett effektivt stängsel för att skydda dina tamdjur mot rovdjur.

Ta chansen att få tips och praktiska råd om hur du bygger stängsel på bästa sätt, dessutom får du möjligheten att prova själv.

Kursen fokuserar på:

- lösningar för stängsling mot vatten
- hur du bygger stabila hörn
- grundläggande stängselbygge och ellära

Kursen leds av Länsstyrelsens besiktningsman med stor erfarenhet av stängselbygge.

På kursen kommer du också att ha möjlighet att ställa frågor och få råd om ansökan för bidrag för rovdjursavvisande stängsel.

Kursen ges i norra delen av Dalarna under augusti och i södra delen av länet under september.

Tid, plats och mer information kommer att finnas på Länsstyrelsen Dalarnas hemsida. www.lansstyrelsen.se/dalarna

Intresseanmälan görs senast 2 augusti till Märta Ohlsson, lantbruksenheten, Länsstyrelsen Dalarna, 023 -811 30 marta.ohlsson@lansstyrelsen.se
Begränsat antal platser.

Väl mött på en praktisk och givande dag!

Hur gör din granne?

Välkomna till två gårdsvandringar i sommarkväll där vi får möjlighet att träffas på två intressanta ekologiska gårdar i Dalarna. Vi får höra hur Peter och Ulrika Forslund i Djura respektive Johan Backlin i Kloster driver sina företag och vilka erfarenheter och framtidsplaner de har. Medverkar gör också Victoria Thuillier, husdjursrådgivare från HS Konsult.

Gårdsvandring hos Peter och Ulrika Forslund, Djura

Peter och Ulrika driver ett företag med KRAV-godkänd dikoproduktion med rasen Simmental. Vallodling är prioriterat på gården.

Tisdag den 19 juni kl. 18. Vi avslutar kvällen genom att grilla hamburgare.

Vägbeskrivning: sväng mot Djura på riksväg 70. Följ vägen till Djura kyrka. Sväng höger och kör 800 m. Lagården på vänster sida.

Gårdsvandring hos Johan Backlin, Kloster

Johan har KRAV-godkänd dikoproduktion. På gården finns förutom åkermark mycket betesmarker, bl. a. sjöbeten och restaurerade betesmarker.

Torsdag den 28 juni kl. 18. Ta med egen fikakorg.

Vägbeskrivning: Väg 270 mellan Hedemora och Långshyttan. Sväng mot Garpenberg. Ta till vänster mot Brovall direkt efter älven. Kör några kilometer parallellt med älven och sväng sedan höger mot Kloster. Kör till Klosters herrgård.

För mera information om gårdsvandringarna kontakta:

Erik Köpmans, 023-818 35, erik.kopmans@lansstyrelsen.se

KALENDARIMUM

Det finns rådgivning inom ekologisk produktion!

Funderar du på att lägga om till ekologisk produktion eller har du redan ekologisk produktion och behöver diskutera din produktion med en rådgivare? Länsstyrelserna i Dalarna och Gävleborg erbjuder i samarbete med HS Konsult AB, Deveco och Åsa Odelros rådgivning i ekologisk produktion. Besöksrådgivning kostar 1 000 kr medan telefonrådgivning i de flesta fall är gratis. Rådgivningen finansieras till största delen genom Landsbygdsprogrammet.

Victoria Thuillier, husdjur
HS Konsult AB
0290-336 13 / 070-236 25 45
victoria.thuillier@hushallningssallskapet.se

Petra Forsmark, husdjur
Länsstyrelsen Gävleborg
026-17 12 08/070-649 12 08
petra.forsmark@lansstyrelsen.se

Åsa Odelros, fjäderfå
Åsa Odelros AB
0291-610 41/0706-97 66 11
asa@odelros.se

Nick Nancholas, ekonomi (bara i Dalarna)
HS Konsult AB
018-56 04 15/0730-39 14 32
nick.nancholas@hushallningssallskapet.se

Hans Bovin, växtodling
Deveco
0650-56 71 10/070-266 71 10
info@deveco.se

Kristina Homman, grönsaker och bär
Länsstyrelsen Dalarna
023-818 29
kristina.homman@lansstyrelsen.se

Karin Ellgardt Fredlund, grönsaker och bär (föräldraledig)
Länsstyrelsen Gävleborg
026- 17 11 24
karin.ellgardt.fredlund@lansstyrelsen.se

Mats Selin, växtodling
Länsstyrelsen Gävleborg
026-17 11 32
mats.selin@lansstyrelsen.se

Shan Solivan, växtodling
Länsstyrelsen Gävleborg
026-17 11 27/070-682 91 81
shan.solivan@lansstyrelsen.se

Kurs om småskalig fröodling av grönsaker

För att uppmuntra till att bevara vår biologiska mångfald och vårt odlade kulturarv planerar vi att i september ha en kursdag om utsädesodling av amatör- och bevarandesorter. Kursdagen berör grunderna för småskalig fröodling och hur kvalitén på fröet säkras. Vi lär oss också vilka regler som gäller kring utsädesodling och försäljning av amatör- och bevarandesorter.

Om du vill gå kursen gör gärna en intresseanmälan till Märta Ohlsson, marta.ohlsson@lansstyrelsen.se ,023-811 30 eller Kristina Homman, kristina.homman@lansstyrelsen.se ,023- 818 29 När tid, plats och detaljplanering är gjord så **kommer mer information** att finnas i kalendern på www.lansstyrelsen.se/dalarna

Rådgivning om gårdens natur- och kulturvärden

Kostnadsfri rådgivning.

Hushållningssällskapet erbjuder kostnadsfri rådgivning för skötsel av värdefulla natur- och kulturmiljöer på din gård eller fäbod. Vid ett besök hos dig går vi tillsammans igenom de specifika skötselfrågor du har. Det kan handla om t.ex. restaurering och skötsel av betesmark eller slåtteräng, träd och buskar i hagmarker, lämpliga betesdjur, hur du kan sköta dina stenmurar, hamlade träd, åkerholmar eller andra kulturelement för att gynna natur- och kulturvärdena samtidigt som stödreglerna uppfylls m.m. Efter besöket sammanställs råden i ett rådgivningsbrev.

Anmäl ditt intresse till: frida.hedin@hushallningssallskapet.se eller 018-56 04 32

Obs! Begränsat antal platser. Erbjudandet gäller för gårdar och fäbodan i Dalarnas län.

Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling: Europa investerar i landsbygdsområden